

# SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 4 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ  
ДОЛЗАРЬ МУАММОЛАРИ

---

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ  
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

---

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES  
AND SOCIAL SCIENCES



ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

# **SCIENCEPROBLEMS.UZ**

## **ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

*№ 4 (3)-2023*

### **АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

#### **ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**ТОШКЕНТ-2023**

## **БОШ МУҲАРРИР:**

ИСАНОВА ФЕРУЗА ТУЛҚИНОВНА

## **ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:**

### *07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:*

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

### *08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:*

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

### *09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:*

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

### *10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:*

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

### *12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:*

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Гайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

#### *13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:*

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

#### *19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:*

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

#### *22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:*

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

#### *23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР*

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

---

## **ОАК Рўйхати**

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

### **Crossref DOI:**

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

### **Google Scholar**

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

---

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари** электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.  
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
масъулияти чекланган жамият.

### **Таҳририят манзили:**

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: [scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)  
Телеграм канал: [https://t.me/scienceproblems\\_uz](https://t.me/scienceproblems_uz)

## МУНДАРИЖА

### 07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

*Gadoyev Dadaxon Hayrulloevich*  
“ХО‘ЖА PESHKO” MASJIDI TARIXI ..... 9-14

*Raxmatulloev Murodjon Xikmatulloevich*  
MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING RIVOJLANISHIDA SO‘Z ERKINLIGINING  
MINTAQAVIY-HUQUQIY ASOSLARI..... 15-20

### 08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

*Курпаяниди Константин Иванович*  
НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ МЕТОДОЛОГИИ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ  
СРЕДЫ МАЛЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ..... 21-34

*Камбаров Жамолдин Хикматиллаевич*  
РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИНГ БОЗОР ҚОНУНЛАРИГА ТАЪСИРИ ТАДҚИҚИ ..... 35-45

*Паязов Мурод Максудович*  
“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖДА ХИЗМАТЛАР БОЗОРИДАГИ БОШҚАРУВ  
СТРАТЕГИЯСИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ..... 46-59

*Рўзиев Абдумалик Ортиғалиевич*  
ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА РАҚАМЛАШТИРИШНИ  
БАҲОЛАШ ХАЛҚАРО АМАЛИЁТИ ..... 60-74

*Хожаев Азизхон Саидалохонович*  
ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ МОЛИЯВИЙ БАРҚАРОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА  
БЮДЖЕТДАН ТАШҚАРИ МАБЛАҒЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ, ЎРНИ ВА УЛАРНИНГ  
ТАҲЛИЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ ..... 75-87

*Хўжанова Гулшода Отамуродовна*  
САНОАТ КОРХОНАЛАРИДА КЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ ..... 88-93

*Хатраева Сайуора Nasimovna, Pirimqulov Жаҳонгир*  
АНОЛИ OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASHDA O‘SIMLIKCHILIK TARMOG‘INI  
RIVOJLANTIRISH TENDENSIYASI ..... 94-99

*Пардаева Шаҳноза Абдинабиевна*  
МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАРНИНГ СТРАТЕГИК БОШҚАРУВ ҲИСОБИ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ  
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ..... 100-105

*Очилова Наргиза Акрамовна*  
ЗНАЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ В РАЗВИТИИ ДЕХКАНСКИХ И ПОДСОБНЫХ  
ХОЗЯЙСТВ ..... 106-112

*Alimardonova Zebuniso*

SURXONDARYO VILOYATINING MAMLAKATIMIZ TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNINI VA ASOSIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINING TAHLILI .....113-118

### **09.00.00 – ФАЛСАФА ФАҲЛАРИ**

*Khakimov Nazar, Amridinova Dilrabo, Kurbanova Sevara*

TEACHING SOCIAL HUMANITARIAN SUBJECTS IN UNIVERSITY: NAVIGATING COMPLEXITIES AND CONTROVERSIES IN THE CLASSROOM TO EMPOWER STUDENTS .....119-125

*Bayaliev Djaxongir Kaynarbekovich*

GLOBALLASHUV JARAYONIDA DINIY VA DINYOVIY G'OYALARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI .....126-132

*Raurova Ra'no Soyibovna*

XOJA ISMAT BUXORIY MANAVIY BARKAMOLLIKKA ERISHISH HAQIDA .....133-137

*Yusubov Jaloliddin Kadamovich*

JAHON ILM-FANIDA ABU NASR FOROBIY ILMIY-MADANIY MEROSINING TUTGAN O'RNINI VA AHAMIYATI .....138-145

*Xolmirzaev Nodirjon Низомжонович*

ШАҲАРЛАР ЭКОЛОГИЯСИНИ САҚЛАШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ .....146-151

*Қиличев Абдор*

АМИР ТЕМУР ДАВЛАТИДА БОШҚАРУВ ИНСТИТУТЛАРИ .....152-162

*Мамасалиев Мирзоулуф Мирсаидович*

АМИР ТЕМУРНИНГ ТАШҚИ СИЁСАТДАГИ ФАЛСАФИЙ - АХЛОҚИЙ ЖИҲАТЛАР .....163-169

*Tag'oyeva Dilnavoz Narziqulovna*

JADIDLAR MA'NAVIY MEROSIDA XOTIN-QIZLAR TARBIYASI .....170-175

### **10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАҲЛАРИ**

*Жумаева Феруза Рузикуловна*

ТРАНСПОЗИЦИЯ ВНУТРИ КАЧЕСТВЕННЫХ И НЕКАЧЕСТВЕННЫХ АДЪЕКТИВОВ .....176-181

*Fayziyeva Aziza Anvarovna*

KONSEPTUAL METAFORIK MODELLARNING O'ZBEK TILIGA TARJIMASIDA EKVIVALENTLIK .....182-187

*Кадиров Камол Намазович*

ИЗУЧЕНИЕ ВОЛШЕБНЫХ СКАЗОК В МИРОВОЙ ФОЛЬКЛОРИСТИКЕ .....188-194

*Normamatov Farrux Komiljon o'g'li*  
LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK VA KOGNITIV TILSHUNOSLIKNING O'ZARO ALOQASI VA  
ULARDA KONSEPTNING AHAMIYATI .....195-202

*Камилова Дурдона Козимджановна*  
ТИЛЛАРДА “БИЗНЕС ВА ТАДБИРКОРЛИК” ТЕРМИНЛАРИНИНГ СТРУКТУРАЛ  
ШАКЛЛАНИШИ .....203-209

## **12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР**

*Ismatullayev Otabek Taxirovich, Maxmudov Bahodir Hakimjon o'g'li*  
ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA EKOLOGIK JINOYATLARNI  
TERGOV QILISHDA XORIY TAJRIBASI .....210-215

*Икромов Шерзод Рахимджанович*  
ЕТИМ БОЛАЛАР ВА ОТА-ОНА ҚАРМОҒИДАН МАҲРУМ БЎЛГАН БОЛАЛАРГА ДОИР  
МАЪЛУМОТЛАРНИ СИР САҚЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МУАММОЛАРИ .....216-221

## **13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ**

*Jurayev Bobomurod Tojiyevich*  
SOMONIYLAR DAVRI MUTAFAKKIRLARINING PEDAGOGIK TA'LIMOTLARIDA  
VATANPARVARLIK TARBIYASI MASALALARI .....222-226

*Хакимова Мақсадхон Дилшодбековна*  
ЎТКУР ЮРАК КИРЛАРИНИ ЮВАДУРҒОН ТОЗА МАЪРИФАТ СУВИ .....227-233

*Abdullayev Madiyar Daniyar o'g'li*  
XORIJIY MAMLAKATLARDA GEOGRAFIYA TA'LIMI MUAMMOLARI .....234-240

*Nasritdinova Madina Nurullayevna*  
ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK MUSIQA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING  
IJODKORLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TA'MINOTI .....241-246

*Botirova Sevara Mamurovna*  
PEDAGOGIKADA ZAMONAVIY KOMMUNIKATSIYA MODELLARI .....247-253

*Sarvarova Gulshan Israfilovna*  
THE ROLE OF ASSESSMENT LITERACY IN EFL .....254-258

*Хамидова Зайнура Рамазоновна*  
УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБ ДИРЕКТОРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ ФАОЛИЯТИНИ  
БАҲОЛАШДА КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВЛАР .....259-264

*Jumayev Sohijon Botirboyevich*  
O'QUV-MASHG'ULOT GURUHLARIDA SHUG'ULLANUVCHI 11 YOSHLI KURASHCHILARNING  
UMUMIY JISMONIY TAYYORGARLIGI DINAMIKASI .....265-271

<i>Tursunova Mukhabbat Ikromovna</i> THE POWER OF PERSONALIZATION: UNLOCKING SUCCESS WITH AN INDIVIDUAL STRATEGY FOR ENGLISH TEACHERS .....	272-277
<i>Samadova Sarvinoz Samad qizi</i> BAG'RIKENGLIK TARBIYASI – DAVR TALABI .....	278-283
<i>Ismailova Guzal Fayzullayevna</i> PEDAGOGIKA OLIY O'QUV YURTI CHET TILI YO'NALISHI TALABALARNING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISHDA TIZIMLI YONDASHUVLAR .....	284-289
<i>Землянкина Юлианна Искандаровна</i> ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА .....	290-298
<i>Samadova Marg'uba Kuchkarovna, Ziyayeva Muhayyo Usmanjonovna</i> COMPULSORY METHODS IN TEACHING ESP .....	299-303



*08.00.00 – Иқтисодиёт фанлари*

**Хамраева Сайёра Насимовна**  
iqtisodiyot fanlari doktori, professor  
QarMII“Innovatsion iqtisodiyot” kafedrasini mudiri  
Email: xamrayevasayyora@gmail.com  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6516-5226>

**Пиримқулов Жаҳонгир**  
QarMII tayanch doktoranti

## **AHOLI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA O'SIMLIKCHILIK TARMOG'INI RIVOJLANTIRISH TENDENSIYASI**

**Аннотация.** O'simlikchilik qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lib, dalada ekinlarni yetishtirish, jumladan, paxtachilik, g'allachilik, kartoshkachilik, sabzavotchilik, bog'dorchilik, uzumchilikni o'z ichiga oladi. Aholi iste'mol uchun oziq-ovqat mahsulotlari, yengil va oziq-ovqat sanoati qayta ishlash uchun xomashyo, chorvachilik uchun esa ozuqa ishlab chiqaradi. Tarmoq tuzilmasining ko'rsatkichi sifatida, umumiy ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmida har bir tarmoqda yetishtirilgan mahsulotning ulushi xizmat qiladi. Hozirgi paytda o'simlikchilik qishloq xo'jaligining hamma mahsulotlari orasida eng ko'p ulushni egallaydi.

**Калит so'zlar:** o'simlikchilik, oziq-ovqat xavfsizligi, hosildorlik, aqli qishloq xo'jaligi.

---

**Хамраева Сайёра Насимовна**  
доктор экономических наук, профессор  
заведующая кафедрой  
Инновационная экономика КарИЭИ

**Пиримкулов Жаҳонгир**  
докторант КИЭИ

## **ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РАСТЕНИЕВОДСТВА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ**

**Аннотация.** Растениеводство — одна из основных отраслей сельскохозяйственного производства, включающая выращивание сельскохозяйственных культур, в том числе хлопководство, зерноводство, картофелеводство, овощеводство, садоводство, виноградарство. Для населения производит продукты питания, для переработки легкой и пищевой промышленности производят сырье, а для животноводства – кормовые культуры. Показателем отраслевой структуры служит доля продукции, выращенная в каждой отрасли, в объеме всей произведенной продукции. В настоящее время растениеводство занимает наибольшую долю среди всей сельскохозяйственной продукции.

**Ключевые слова.** растениеводство, продовольственная безопасность, урожайность, умное сельское хозяйство.

---

**Khamraeva Sayyora**Doctor of economics, Professor  
Head of the Department of Innovative  
Economics of the KarEEI**Pirimkulov Zhahongir**

doctoral student of KIEI

**TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF PLANT PRODUCTION IN  
ENSURING THE FOOD SECURITY OF THE POPULATION**

**Abstract.** Plant growing is one of the main branches of agricultural production, including the cultivation of crops, including cotton growing, grain growing, potato growing, vegetable growing, horticulture, and viticulture. It produces food for the population, raw materials are produced for the processing of light and food industries, and fodder crops for animal husbandry. An indicator of the sectoral structure is the share of products grown in each sector in the volume of all manufactured products. Currently, crop production occupies the largest share among all agricultural products.

**Keywords.** crop production, food security, productivity, smart agriculture.

<https://doi.org/10.47390/A1342V3I4Y2023N09>**Kirish**

Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT)ning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO) hamda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) ma'lumotlariga ko'ra, hozirgi vaqtda dunyoda deyarli har to'qqiz odamning biri toyib ovqatlanmayapti bu degani sayyoramiz aholisining 10 foizidan ziyodi [5] to'laqonli ravishda ovqatlanmaslik, eng asosiy mikroelement va vitaminlar yetishmasligi muammosini boshidan kechirmoqda.

“Yer yuzi aholisining tez ko'payib borayotgani bilan oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining o'sish imkoniyatlari cheklangani o'rtasidagi tafovut oziq-ovqat dasturini hal etish masalasi yildan-yilga keskinlashib borayotganining asosiy sababi ekani, natijada atrof-muhitning ekologik jihatdan buzilishi hamon davom etayotgani, iqlim o'zgarishlarining oldindan aytib bo'lmaydigan oqibatlari, tez-tez takrorlanayotgan qurg'oqchilik va suv resurslari taqchilligi, jumladan, sug'orish uchun yer osti suvlarining tugab borayotgani, irrigasiya-meliorasiya va yerlarning unumdorligini qayta tiklashga yo'naltiriladigan investisiyalarning yetarli emasligi oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash borasida hal etishni talab qilayotgan o'ta muhim muammolardir, shuningdek, qishloq xo'jaligini isloh qilish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash shubhasiz, biz uchun eng muhim vazifa bo'lishi” [1; B.1-2] hozirgi kunning dolzarb masalasi sanaladi.

Dunyo aholisining hayot faoliyati sifati har jihatdan sifatli oziq-ovqat bilan qay darajada ta'minlanganligiga bog'liq. Davlatlarni hal qilishi lozim bo'lgan asosiy masalalaridan biri ham oziq-ovqat muammosi hisoblanadi va bunda oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid ko'pincha global ochlikka olib keladi. Har bir mamlakat o'zining iqlim sharoiti, yer unumdorligi, intensiv qishloq xo'jaligi, o'simlikchilik mahsulotlarini qay darajada yetishtirishi, sanoatning rivojlanganlik darajasiga qarab bu muammoni turli xil usullar orqali hal qilmoqdalar. Ammo shunda ham iqtisodiyoti qoloq, aholi soni yuqori mamlakatlar oziq-ovqat taqchilligi muammosini to'la to'kis hal eta olishmayapti. Buning oqibatida esa insonlarda toyib ovqatlanmaslik, ochlik, kambag'allik, qashshoqlik ko'rsatkichlari o'sib bormoqda. Ma'lumotlarga ko'ra, 2021 yilda

jahon aholisining 770 million nafari toyib ovqatlanmagan. Bugungi kunga kelib dunyo boylab tarqalayotgan turli xil kasalliklar tufayli ular soni yaqin kelajakda ikki barobarga oshishi kutilmoqda [5]. O'zbekiston ocharchilik darajasi bo'yicha 2019-yilda global ochlik indeksida 180 dan ortiq mamlakat ichida 10,7 ball bilan 49-o'rinni [6] egallagan bo'lsa, 2020-yilda ushbu indeksda 6,7 ball bilan 30-o'ringa ko'tarildi [7], 2021 yilda esa 5,6 ball bilan 21-o'ringa [8] erishdi. Masalaning yana bir tomoni qishloq xo'jaligi dunyodagi eng katta ish beruvchi tarmoqdir. Bugungi kunda jami dunyo aholi bandligining o'rtacha 23,4 foizi, O'zbekistonda esa jami aholi bandligining 9,7 foizi [9] aynan shu sohaga to'g'ri keladi.

Ammo iqtisodiyot tarmoqlari tarkibida qishloq xo'jaligida band bo'lganlar ulushi kamayib bormoqda. Bu esa yildan yilga urbanizatsiya darajasi oshib borayotganini anglatib, qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlardan maksimal darajada foydalanish, bir mavsum doirasida bir necha marta hosil yig'ib olish hamda o'sib borayotgan aholi ehtiyojlarini yuqori darajada qondirish uchun yechimlar qidirishni taqozo etadi. Ushbu sharoitda eng rentabelli bo'ladigan qishloq xo'jaligi ekinlarini tanlashda tabiiy-iqlim omillari, transport tarmoqlarining rivojlanishi, mintaqada u yoki bu mahsulotlarni qayta ishlashga mo'ljallangan qayta ishlash korxonalarining mavjudligi katta ta'sir o'tkazadi. Demak aholini oziq-ovqatga bo'lgan talabini qondirish bo'yicha yechimlar mavjud bo'ib, ularning asosiy yo'nalishlaridan biri bu - o'simlikchilik tarmog'idir.

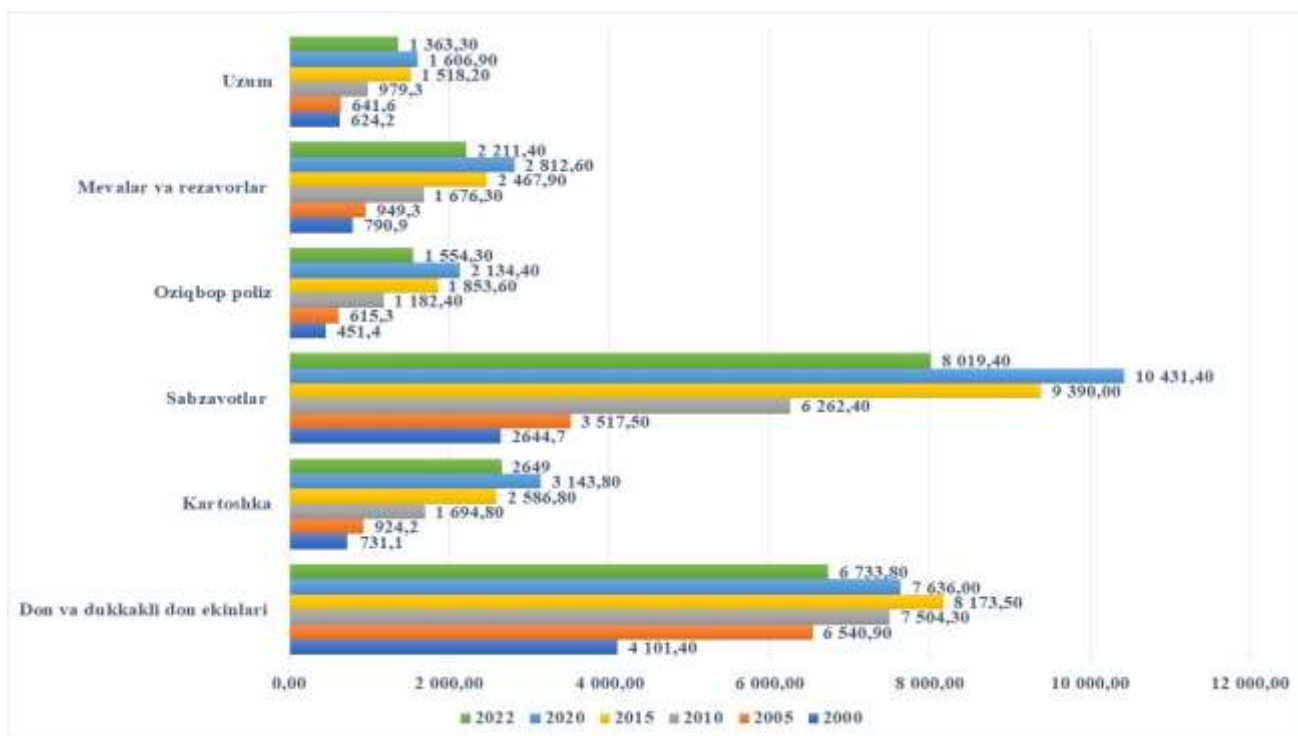
### **Tadqiqot metodologiyasi**

Maqolada ilmiy abstraksiyalash, tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslama tahlil, statistik guruhlash usullaridan foydalanilgan.

### **Tahlil va natijalar**

Mamlakatni oziq-ovqat bilan ta'minlashning muhim rezervi qishloq xo'jaligi mahsulotlari, xom-ashyo va oziq-ovqatning mintaqaviy fondlarini yaratishdir. Mamlakatimiz qishloq xo'jaligida o'tkazilayotgan tub iqtisodiy islohotlar va tarkibiy o'zgarishlar natijasida paxta, g'alla, sabzavot va mevalardan yuqori hamda sifatli hosil olinmoqda [2; B. 359].

Statistika ma'lumotlariga ko'ra (1-rasm), 2000 yildan 2022 yillar oralig'ida don va dukkakli o'simlik mahsulotlari qariyb ikki barobar, kartoshka yetishtirish 4 barobar, sabzovotlar 4 barobar, poliz mahsulotlari 3 barobar, meva va rezavorlar 3 barobar hamda uzum yetishtirish 2,5 barobarga oshgan. Bunday natijalarga navlarning biologik xususiyatlaridan kelib chiqib, har bir mintaqaning tabiiy-iqlim sharoitiga mos navlarni to'g'ri tanlash va joylashtirish, gektaridan 60-70 sentnerdan hosil yetishtirish bo'yicha aniq agrotexnik tavsiyalar va ilmiy asoslangan intensiv texnologiyalarning ishlab chiqilganligi va keng joriy etilayotganligi hisobiga erishilmoqda. Bunday natijalarni yanada oshirish va maksimal darajada samaradorlikka erishish uchun yuqorida aytib o'tilganidek sohaga ilg'or yangiliklarni, inovatsion ishlanmalarni hamda mahsuldorlik ko'rsatkichlarini eng kam resurs evaziga yuqoriga ko'tarib beruvchi foydali intellektual ishlanmalarni kechiktirmasdan birinchi navbatda joriy qilishimiz talab etiladi.



**1-rasm. 2000-2022-yillarda ishlab chiqarilgan dehqonchilik va o'simlikchilik mahsulotlari ishlab chiqarish dinamikasi, ming tonna [3]**

Tahlillarga ko'ra, 2022-yilda ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi 326433,5 mlrd, so'mni yoki 2021 yilga nisbatan o'sish ko'rsatkichi 103 % ni, shu jumladan, o'simlikchilik mahsulotlari – 121749,5 mlrd, so'mni o'tgan yilga nisbatan o'sish ko'rsatkichi 103,5%, chorvachilik mahsulotlari – 155218,5 mlrd, so'mni avvalgi yilga nisbatan o'sish ko'rsatkichi 102,6 % tashkil qildi. Shundan qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmida o'simlikchilikning ulushi 50,7 foizni va chorvachilik mahsulotlarining ulushi 49,3 foizni tashkil qilgan [4] (1-jadval).

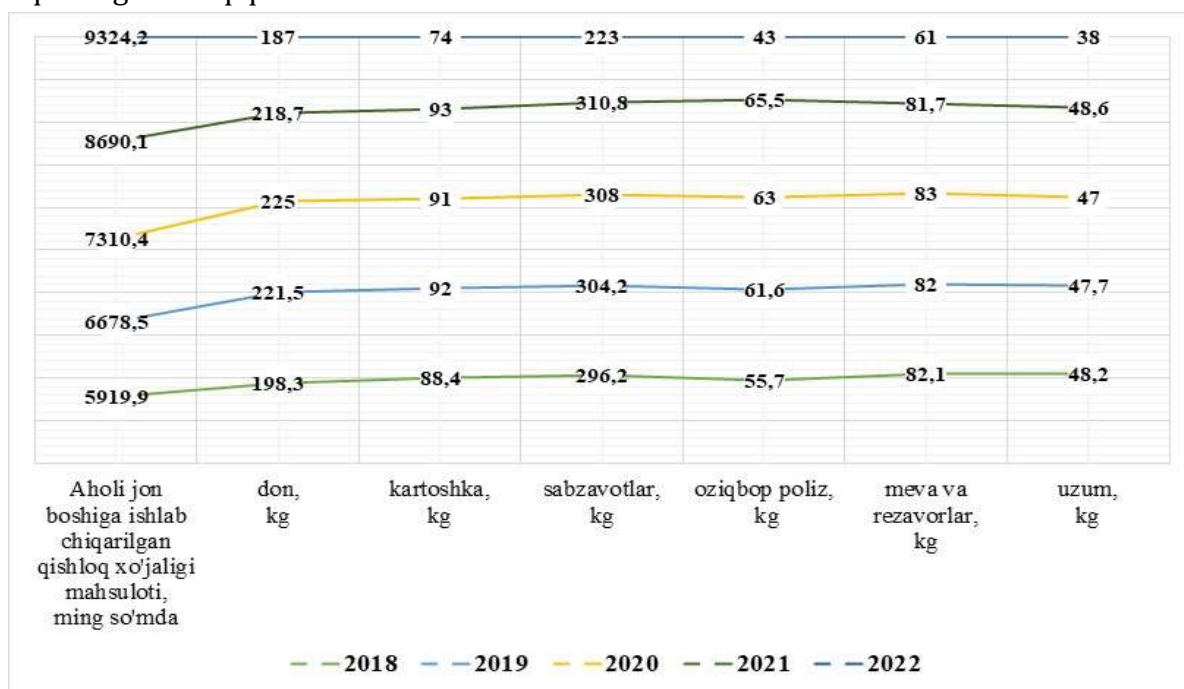
**1-jadval**

**O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jali tarmog'ining asosiy ko'rsatkichlari [3]**

Ko'rsatkichlar	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022
Qishloq xo'jaligi ekinlari ekin maydoni, ming gektar	3778,3	3647,5	3708,4	3694,2	3396,1	3340,6	3260,7
Qishloq xo'jaligi mahsuloti, mlrd. so'm, shu jumladan:	1387,2	5978,3	30856,7	99604,6	261892,2	317027,6	326433,5
dehqonchilik va o'simlikchilik, mlrd. so'm	696,8	3323,1	18119,0	55429,2	123858,8	152130,4	121749,5
chorvachilik, mlrd. so'm	690,4	2655,2	12737,7	44175,4	126391,8	151285,1	155218,5

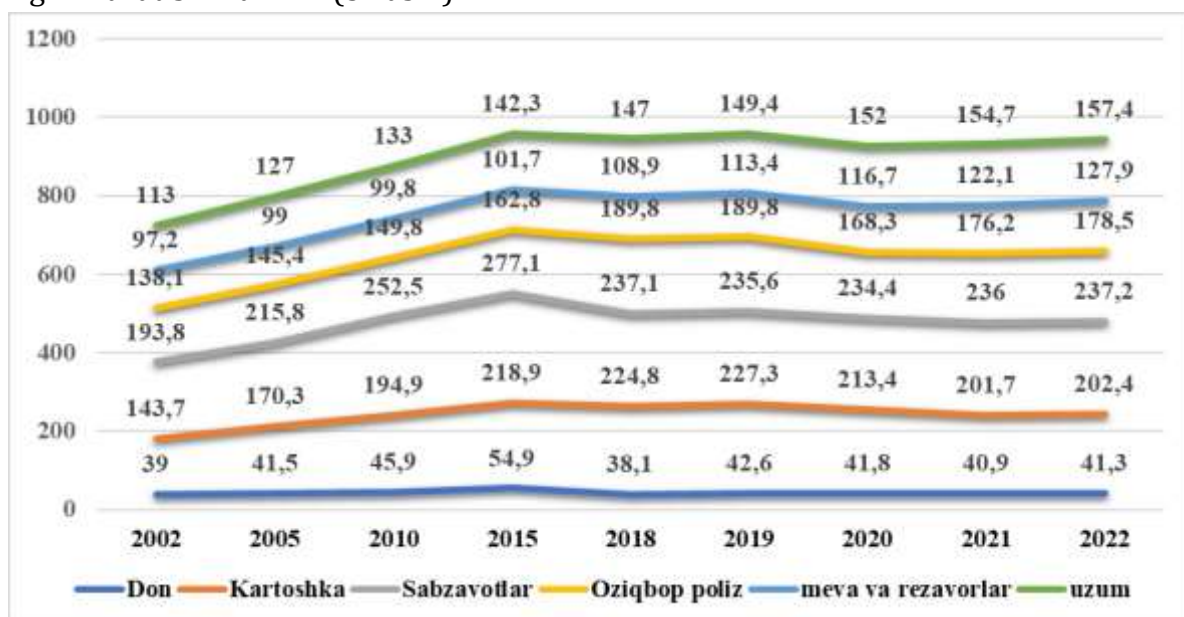
Tadqiq etilayotgan davr davomida aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari 2018 yilda 5919,9 ming so'mdan 2022 yilga kelib 9324,2 ming so'm yoki 157,5 % ga o'sganini ko'rishimiz mumkin (2-rasm). Albatta bu sezilarli ko'rsatkich sanalsada, bizning iqlim sharoitimiz, yerlarimizning unumdorlik holati bu raqamlarni yanada oshirish imkoni

beradi. Biz esa mahsulot yetishtirshning yangicha yo'llarini va metodlarini ishlab chiqishimiz va tezroq sohaga tatbiq qilishimiz zarur.



**2-rasm. O'zbekiston Respublikasida aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari [3]**

2002-2022 yillar davomida qishloq xo'jaligida mulkchilik shakli o'zgarishi bilan hosildorlik ko'rsatkichlari yil sayin oshib borganligini ko'rish mumkin. 2002-2022 yillar davomida don mahsulotlarining o'rtacha hosildorligi 39 sentnerdan 41,3 sentnerga, kartoshka hosildorligi 143,7 sentnerdan 202,4 sentnerga, sabzavotlar 193,8 sentnerdan 237,2 sentnerga hamda oziqbop poliz mahsulotlari 138,1 sentnerdan 178,5 sentnerga, shuningdek, meva va rezavorlar 97,2 sentnerdan 127,9 sentnerga, uzum esa 113 sentnerdan 157,4 sentnerga oshganligini kuzatish mumkin (3-rasm).



**3-rasm. O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi ekinlari hosildorligi [3]**

### **Xulosa va takliflar**

Statistik tahlil natijalarga ko'ra, respublikada amalga oshirilayotgan agrar iqtisodiy islohotlar qishloq xo'jaligi, shu jumladan o'simlikchilik tarmog'ini rivojlanishiga ijobiy ta'sir etmoqda. O'simlikchilik tarmog'ining barqaror rivojlanishi va daromadliliigi, eng avvalo, yetishtirilgan mahsulotlardan oqilona foydalanish darajasiga bog'liq. Ishlab chiqarilgan mahsulotlarni sotish bilan bog'liq muammolar yuzaga kelganda, o'simlikchilik mahsulotlari xom ashyosini emas, balki qayta ishlangan mahsulotlarni sotish maqsadga muvofiq. O'simlikchilik tarmog'i mahsulotlarini yetishtirilgan joylarda qayta ishlash iqtisodiy jihatdan foydali bo'lib, bu barcha yetishtirilgan mahsulotlardan oqilona foydalanish imkonini beradi. Bozor munosabatlari sharoitida o'simlikchilik tarmog'ida ishlab chiqarishni talabga yo'naltirilgan taqdirdagina barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin. Marketing xizmatlarini, birinchidan, keng turdagi va katta hajmdagi mahsulot ishlab chiqarishga ixtisoslashgan yirik qishloq xo'jaligi korxonalarida, ya'ni klaster, kooperasiya shakllarida, ikkinchidan, mahsulotning salmoqli qismini o'z ma'muriy hududidan tashqariga sotuvchi qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchi xo'jaliklarda tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi tarmog'ining o'ziga xos hususiyalaridan kelib chiqqan holda davlat tomonidan qo'llab qo'vvatlash mexanizmlarini ham takomillashtirib borish zarur. Xususan, davlat tovar ishlab chiqaruvchilarga ma'lum moddiy resurslarni sotib olish xarajatlarining bir qismini qoplashi, qisqa muddatli va uzoq muddatli kreditlar bo'yicha foiz stavkalarini subsidiyalashi maqsadga muvofiqdir. O'simlikchilik mahsulotlarini ishlab chiqarish va import o'rnini bosishning iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan mablag'larni ko'paytirish zarur.

### **Адабиётлар/Литература/References:**

1. Mirziyoev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga murojaatnomasi.2018 yil 28 dekabr //Xalq so'zi, 2018 yil 29 dekabr
2. Ergashev R. X., Fayziyeva S. S., Xamrayeva S. N. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti //Toshkent" Iqtisod moliya. – 2018.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari
4. [https://stat.uz/images/uploads/reliz2021/press-reliz-uzb-25\\_10\\_2022.pdf](https://stat.uz/images/uploads/reliz2021/press-reliz-uzb-25_10_2022.pdf)
5. <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc2211en>
6. [Globalhungerindex.org/pdf/en/2019/Uzbekistan.pdf](http://Globalhungerindex.org/pdf/en/2019/Uzbekistan.pdf)
7. [Globalhungerindex.org/pdf/en/2020/Uzbekistan.pdf](http://Globalhungerindex.org/pdf/en/2020/Uzbekistan.pdf)
8. <https://www.globalhungerindex.org/ranking.html>
9. <https://www.theglobaleconomy.com/rankings/employmentinagriculture/>
10. Xamrayeva S. 2022. DEHQONCHILIK TARMOG'INI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI. Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар. 10, 5 (окт. 2022), 194–203.

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

*№ 4 (3) – 2023*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари”** электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.  
**Муассис:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият

**Таҳририят манзили:**  
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани,  
Кичик Бешёғоч қўчаси, 70/10-уй.  
Электрон манзил:  
[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)  
Телеграм канал:  
[https://t.me/scienceproblems\\_uz](https://t.me/scienceproblems_uz)